

31.10.2025

EOAK/6439/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Jari Råman

Esittelijä: Esittelijäneuvos jaostopäällikkönä Minna Verronen

ASIAKIRJAPYYNNÖN KÄSITTELY

1 KANTELU

Kantelija arvosteli hyvinvointialueen palveluysikköjohtajan ja sosiaalijohtajan menettelyä sähköpostitse toimittamansa asiakirja- ja selvityspyynnön käsittelyssä. Kantelija kertoi hoitavansa valtakirjalla kehitysvammaisen veljensä ammattitautiasiaa (epäily/kosteusvauriomikrobit), jossa tapaturmalautakunta oli tehnyt hylkäävän päätöksen, josta hän oli valittanut vakuutusosoikeuteen.

Kantelija kertoi pyytäneensä hyvinvointialueen palveluysikköjohtajalta (myöhemmin palveluvastaava) asiakirjaa, josta ilmenee hänen veljensä ateriointikerrat toimintakeskuksessa tietyllä ajanjaksolla, mutta hänelle ei ollut vastattu asiakirjapyyntöön. Kanteluun toimitetusta lisäkirjeestä ilmeni, että hän oli toimittanut asiakirjapyyntönsä vastaavalle ohjaajalle 27.11.2024.

Kantelija oli kertomansa mukaan pyytänyt hyvinvointialueelta tarkempaa selvitystä siitä, mihin perustui hyvinvointialueen antama tieto altistusajoista. Kanteluun oli liitetty kantelijan 31.10.2024 lähettämät sähköpostiviestit liittyen toimintakeskuksen rakenteiden lisätutkimuksiin 16.9.2021, joissa hän vaati asian oikaisemista vastaamaan totuutta (yksi sähköpostiviesti oli vastaus palveluysikköjohtajan sähköpostiviestiin 29.1.2024), kantelijan 17.11.2024 lähettämä kiirehtimispyyntö liittyen selvityspyynnön käsittelyyn ja sosiaalijohtajan 19.11.2024 sähköpostitse antama vastaus tähän asiaan.

Kantelija ilmoitti kantelussaan, että hänellä on oikeus saada pyytämänsä selvitys siitä, mihin palveluysikköjohtaja perustaa vakuutusyhtiölle ilmoittamansa tiedot altistusajoista ja -paikoista.

Toisessa lisäkirjeessään kantelija pyysi oikeusasiamiestä selvittämään esittämänsä väitteen työterveyslääkärin esteellisyydestä koskien lääkärin antamaa lausuntoa 18.11.2021, johon työnantaja oli tukeutunut.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hyvinvointialue antoi 6.2.2025 päivätyn sosiaalijohtajan lausunnon, jonka liitteenä oli asiaan liittyvä sähköpostiviestiketju. Lausunto ja sen liite on tämän ratkaisun liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Sovellettavia oikeusohjeita

Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta.

Oikeusasiamiehellä on harkintavaltaa sen suhteen, mihin toimenpiteisiin kantelu antaa aihetta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki) 9 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen.

Julkisuuslain 10 §:n mukaan salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tai sen sisällöstä saa antaa tiedon vain, jos niin erikseen tässä laissa säädetään. Kun vain osa asiakirjasta on salassa pidettävä, tieto on annettava asiakirjan julkisesta osasta, jos se on mahdollista niin, ettei salassa pidettävä osa tule tietoon.

Salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tai sen sisällöstä saa antaa tiedon julkisuuslaissa säädetyillä edellytyksillä. Julkisuuslain 4 luvussa on säädetty menettelysäännöksistä, jotka koskevat tiedon antamista asiakirjasta.

Julkisuuslain 14 §:n 2 momentin mukaan tiedon asiakirjan sisällöstä antaa se viranomaisen henkilöstöön kuuluva, jolle viranomainen on tämän tehtävän määrännyt tai jolle se hänen asemansa ja tehtäviensä vuoksi muuten kuuluu.

Julkisuuslain 14 §:n 4 momentin mukaan tässä pykälässä tarkoitettu asia on käsiteltävä viivytyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

Hallintolain (434/2003) 7 §:n 1 momentin mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Hallintolain 23 §:n 1 momentin mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä.

3.2 Selvitys

Selvityksestä ilmeni, että kantelijan 27.11.2024 lähettämään viestiin oli toimintakeskuksen vastaava ohjaaja vastannut 9.12.2024. Vastauksen mukaan laskut aterioista olivat ajalta elokuu 2020-22.8.2022 menneet suoraan kantelijan veljen edunvalvojalle, jolta on mahdollista pyytää tiedot aterioiden määristä. Tämän jälkeen kantelija oli ilmoittanut vastaavalle ohjaajalle samana päivänä, että edunvalvoja oli vaihtunut eikä häneltä ollut enää mahdollista saada tietoja.

Selvityksen mukaan kantelija oli lähettänyt uudelleen sähköpostiviestin vastaavalle ohjaajalle 17.12.2024, jossa hän oli vaatinut uudestaan koontia aterioista. Vastaava ohjaaja oli ilmoittanut tiedot sähköpostilla kantelijalle samana päivänä (17.12.2024).

Selvityksen mukaan vastaava ohjaaja ei ollut viivytellyt tietojen luovuttamisessa vaan on täysin kohtuullisessa ajassa määrääjassa toimittanut pyydetyt tiedot. Vastaava ohjaaja oli selvittänyt tietoja vanhoista asiakirjoista, koska hyvinvointialueelle siirtymisen myötä ateriaseurannat ja laskutus oli uudistettu. Lausunnossa tuodaan myös esille, että viranhaltijalle tulee varata riittävä aika tietojen koostamiseen.

Selvityksen mukaan kantelija sai pyytämänsä tiedot kohtuullisessa määrääjassa vailla aiheetonta viipymistä. Asiakirjapyynnöstä tietojen saamiseen oli kulunut aikaa alle kuukausi.

Myös sosiaalijohtaja viittasi lausunnossaan palvelujohtajan selvitykseen ja lausuntoon asiassa todeten, että kantelija oli saanut pyytämänsä tiedot kohtuullisessa määrääjassa vailla aiheetonta viipymistä. Lausunnon mukaan hyvinvointialueella oli toimittu asiassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja käsittelevän lain mukaisesti.

3.3 Arviointi

Oikeusasiamiehen julkisuuslain noudattamista koskeva laillisuusvalvonta rajoittuu yleensä lain menettelysääntöihin. Julkisuuslaissa on julkisuusperiaatteen toteuttamiseksi tarkat menettelysäännökset siitä, kuinka viranomaisessa on toimittava, kun sillä olevan asiakirjan sisällöstä pyydetään tietoa. Menettely on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa asiakirjan antamisesta päättää virkamies. Jos virkamies kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, hänen on lain mukaan muun ohella ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy, annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi ja tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi. Jos tiedon pyytjä haluaa asiaan viranomaisen ratkaisun, menettelyn toisessa vaiheessa viranomaisen ratkaisee asian valituskelpoisella päätöksellä. Viranomaisen päätökseen, jolla pyydetyn tiedon saaminen on kokonaan tai joltakin osin evätty, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Huomioni kiinnittyi siihen, että hyvinvointialueen apulaisoikeusasiamiehelle antamassa selvityksessä ei ollut mainittu julkisuuslakia (jossa on säädetty asiakirjapyynnön käsittelystä ja menettelystä muutoinkin) vaan ainoastaan vuoden 2024 alusta voimaan astunut sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja käsittelyä ohjaava laki, joka koskee asiakastietojen käsittelyn periaatteita, käyttöoikeuksia ja tiedonsaantioikeuksia (kuten ammattilaisten käyttöoikeuksien rajoittaminen niin, että heillä on pääsy vain tarpeellisiin tietoihin työtehtäviensä vuoksi).

Nyt käsiteltävänä asiassa on keskeistä menettely kantelijan tekemän asiakirjapyynnön käsittelyssä, kuten pyydetyn tiedon (asiakirjan) antamisesta ja siihen kuluneesta ajasta, josta on säädetty julkisuuslaissa. Kantelusta tai selvityksestä ei käynyt ilmi, että tietojen luovuttamisessa kantelijalle olisi sinällään ollut epäselvyyttä.

Selvityksen liitteestä ilmeni, että vammaisten päiväaikaisen toiminnan vastaava ohjaaja oli ilmoittanut sähköpostitse kantelijalle 9.12.2024, että aterialaskutusta koskevat tiedot pyydetyltä ajalta olivat menneet asiakkaalle/edunvalvojalle laskutuksen mukana, josta ko. asiat voi tarkistaa.

Kanteliija oli kuitenkin uudistanut asiakirjapyynnön 9.12.2024 ja lisäksi todennut, että edunvalvojalta hänen pyytämiään tietoja ei ollut saatavilla. Kanteliija oli 17.12.2024 lähettämässään viestissä kiirehtinyt pyytämänsä tiedon/asiakirjan toimittamista.

Totean, että julkisuuslain 14 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirjan antamisesta päättää se viranomaisen, jonka hallussa asiakirja on, jollei 15 §:n 3 momentissa tai muualla laissa toisin säädetä.

Nähdäkseni kantelija oli osoittanut tietopyynnön (asiakirjapyyntö) sille viranomaiselle, jonka aineistoa asia koski, mutta hänet oli kuitenkin hyvinvointialueen toimesta ohjattu tarkistamaan asia edunvalvojalta. Käsitykseni mukaan menettely ei ole ollut tältä osin julkisuuslain mukainen vaan vastaavan ohjaajan olisi tullut käsitellä kantelijan pyyntö julkisuuslain 14 §:n 4 momentin mukaisesti viivytyksettä, ja antaa pyydetty tieto asiakirjasta mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

Tässä tapauksessa pyyntö oli käytössäni olevien asiakirjojen mukaan tullut vireille 27.11.2024. Pyyntöä oli siten kulunut kaksi viikkoa 11.12.2024. Toisaalta kantelijalle oli vastattu hänen esittämänsä pyyntöön 9.12.2024, mutta hänelle ei ollut toimitettu hänen pyytämiään tietoja/asiakirjoja.

Saamani selvityksen mukaan vastaava ohjaaja oli toimittanut pyydetyn tiedon sähköpostitse 17.12.2024 eli 8 päivän kuluttua pyynnön uudistamisesta ja 20 päivän kuluttua ensimmäisestä pyynnöstä. Katson edellä kerrotun perusteella tietopyynnön kokonaiskäsittelyajaksi muodostuneen 20 päivää.

Selvityksessä tuotiin esille, että tietojen koostaminen oli tapahtunut vanhoista asiakirjoista ja että tietojen luovuttaminen oli tapahtunut kohtuullisessa ajassa.

Julkisuuslain 14 §:n 4 momentissa on säädetty, että asiakirjapyyntö tulee käsitellä viivytyksettä ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa. Kantelijan asiakirjapyyntö olisi tullut käsitellä tämän mukaisesti hyvinvointialueen organisaatiossa siten, että kantelija olisi saanut pyytämänsä asiakirjat viivytyksettä ja viimeistään kahden viikon kuluessa.

Käsitykseni mukaan kyse ei ole ollut esitetyn selvityksen valossa siitä, että tietojen koonti olisi sinänsä vaatinut erityistoimenpiteitä tai että kyse olisi muutoin ollut tavanomaista suuremmasta työmäärästä, minkä vuoksi tietopyyntöön olisi tullut vastata viimeistään kahden viikon kuluessa.

3.4 Muut asiat

Kantelija oli kertomansa mukaan pyytänyt 31.10.2024 tarkempaa selvitystä siitä, mihin perustui hyvinvointialueen antama tieto altistusajoista.

Sosiaalijohtaja on vastannut kantelijan esittämään selvityspyyntöön 19.11.2024. Vastauksen mukaan palveluyksiköjohtaja oli jo aiemmin toimittanut vakuutusyhtiölle kantelijan pyytämät tiedot ja että asia oli kunnossa. Lisäksi asiakirjoista ilmeni, että asia oli vireillä ainakin muutoksenhakuasteessa.

Kantelija ilmoitti kantelussaan oikeusasiamiehelle, että hänellä on oikeus saada pyytämänsä selvitys siitä, mihin palveluyksikköjohtaja perustaa vakuutusyhtiölle ilmoittamansa tiedot altistusajoista ja -paikoista.

Oikeusasiamiehen tehtävänä ei ole antaa ennakkotulkintoja siitä, mihin kantelijalla on oikeus ja miten lakia pitäisi soveltaa yksittäisessä tapauksessa.

Kantelusta ei ilmennyt tarkemmin sitä, oliko kantelija viranhaltijalta saamansa vastauksen jälkeen uudistanut pyyntönsä vai halusiko hän vain oikeusasiamiehen kannanoton asiassa.

Käytettävissä olevien asiakirjojen perusteella en voinut arvioida asiaa laillisuusvalvonnassa, koska asiakirjoista ei ilmennyt sitä, oliko viranomaisella tietoa esimerkiksi siitä, että kantelija odotti vielä saavansa vastauksen tähän esittämäänsä kysymykseen altistusaikojen määrittelystä.

Totean yleisellä tasolla, että hallintolaissa ei ole tarkempia säännöksiä siitä, millä tavoin viranomaisen tulee täyttää vastaamisvelvoitteensa. Vakiintuneesti on katsottu, että hyvään hallintoon kuuluu oikeus saada ilman aiheetonta viivytystä vastaus viranomaiselle lähetettyihin asiallisiin ja riittävästi yksilöityihin kirjeisiin, tiedusteluihin ja pyyntöihin, joihin kirjoittaja selvästi odottaa vastausta. Viranomaisella on harkintavaltaa siinä, millä tavalla ja millä tarkkuudella se vastaa sille osoitettuihin tiedusteluihin ja kysymyksiin. Se, millainen vastaus täyttää sisällöllisesti hyvän hallinnon kriteerit, määräytyy tapauskohtaisesti.

Mitä tulee esitettyyn pyyntöön mahdollisen esteellisyyden tutkimisesta, ilmoitan, että tätä asiaa ei ryhdytä tutkimaan, koska tämä asia on yli kaksi vuotta vanha. Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain mukaan yli kaksi vuotta vanhaa asiaa ei tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä. Siitä tapahtumasta, johon kantelu kohdistuu, on kulunut yli kaksi vuotta, eikä kantelun tutkimiseen ole ilmennyt laissa tarkoitettua erityistä syytä.

Esteellisyyttä koskevan väitteen osalta on otettu huomioon, että kantelun mukaan asia oli vireillä vakuutus oikeudessa ja että esteellisyysasia on mahdollista saattaa tutkittavaksi muutoksenhaun yhteydessä. Lisäksi kantelun lisäkirjeestä ilmeni, että asiassa oli tehty kantelu myös Finanssivalvontaan. Kantelija oli myös ilmoittanut 17.12.2024 lähettämässään sähköpostiviestissä, että kyseinen työtapaturma/ammattitautiasia on parhaillaan vakuutusyhtiö LähiTapiolan käsittelyssä ja etenee sieltä mahdollisesti edelleen vakuutus oikeuteen. Eduskunnan oikeusasiamies ei voi toimia lakiin perustuvan muutoksenhakujärjestelmän korvaavana eikä sitä täydentävänä vaihtoehtona.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen menettelyn lainvastaisuudesta hyvinvointialueen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hyvinvointialueelle.